

שיעור יד

"אם עבר צופים" - הצופים לירושלים

(פסחים מט ע"א)

פתיחה

- א. הלכות הנוהגות בצופים
- ב. היכן מקום צופים?
- ג. מירושלים עד הצופים

פתיחה

במשנה (ג, ז-ח) נאמר: "אם עבר צופים" בהקשר של שריפת קדשים מחוץ לירושלים. השם "צופים" נזכר גם בנוגע להלכות אחרות. להלן נעיין בהלכה הנזכרת במשנתנו וכן בהלכות האחרות, נדון בשאלה אם "צופים" זה שם של מקום מסוים או שם כולל לכל מקום שממנו ניתן לצפות לכיוון ירושלים. צפייה היא ביטוי לראייה מעמיקה יותר מאשר ראייה, ונברר את פשרן של אותן ההלכות הנוהגות בין צופים לירושלים.

א. הלכות הנוהגות בצופים

1. שריפת קדשים

במשנה (ג, ז-ח; מט ע"א) נאמר:

מי שיצא מירושלים ונזכר שהיה בידו בשר קודש, אם עבר צופים שורפו במקומו, ואם לאו חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה.

בתוספתא (ג, יב-יג) ובירושלמי (ג, ח) נאמר:

איזה הוא צופה? הרואה ואינו מפסיק... אם עיבר את הצופים - שורפו במקומו, ואם לאו - חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה.

2. הקלת ראש ועשיית צרכים

במשנה (ברכות ט, ה) נאמר:

לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים.

בגמרא (ברכות סא ע"ב) נאמר על דברי המשנה הללו:

אמר רב יהודה אמר רב: לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה. איתמר נמי, אמר ר' אבא בריה דרב חייה בר אבא הכי אמר ר' יוחנן: לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה, ובשאיין שם גדר, ובזמן שהשכינה שורה. תנו רבנן: הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב, אלא צפון דרום. ובגליל לא יפנה אלא למזרח ומערב. ור' יוסי מתיר, שהיה ר' יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה ובמקום שאין שם גדר, ובזמן שהשכינה שורה, וחכמים אוסרין.

בסוגיית הבבלי לא נזכר מקום הצופים בנוגע למי שנפנה, אך בירושלמי (ברכות ט, ה) מובא הדבר:

תני, המטיל מים הרי זה הופך פניו כלפי צפון. המיסך את רגליו הרי זה הופך פניו כלפי דרום. אמר ר' יוסי בי רבי בון: הדיא דאמר מתניתא מן הצופים ולפנים. ר' עקיבא אומר: בכל מקום, ובלבד במקום שאין שם כותל. תני, המיסך את רגליו לא יתן פניו למזרח ואחוריו למערב אלא לצדדין. ר' יהודה אומר: בשעת המקדש. ר' יוסי אומר: מן הצופים ולפנים. ר' עקיבא אומר: בכל מקום, ובלבד במקום שאין שם כותל.

דברי הירושלמי מבוססים על דברי התוספתא (מגילה ג, טו):

המיסך את רגליו פניו כלפי העם. המטיל את המים אחוריו כלפי קדש. אמר ר' יוסי: כמה דברים אמורים? מן הצופין ולפנים, אבל מן הצופין ולחוץ אין צריך.

הרמב"ם פסק את שתי ההלכות על פי הירושלמי (הל' בית הבחירה ז, ח-ט):

בזמן שהיה המקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו מן הצופים, שהוא חוץ לירושלים, ולפנים. והוא שיהיה רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש. אסור לאדם לעולם שייפנה או שיישן בין מזרח למערב, ואין צריך לומר שאין קובעין בית הכסא בין מזרח למערב בכל מקום, מפני שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה לא למערב, ולא למזרח שהוא כנגד המערב. אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים, לא ישב ופניו כלפי הקודש אלא או לצפון או לדרום, או יסלק הקודש לצדדין.

ההלכה העוסקת בקלות ראש היא אך ורק בזמן הבית, ואילו ההלכה העוסקת במטיל מים היא בכל זמן, גם לאחר החורבן.¹

3. קריעה על חורבן המקדש

בגמרא (מועד קטן כו ע"א) נאמר:

אמר ר' חלבו אמר עולא ביראה אמר ר' אלעזר: הרואה ערי יהודה בחורבן, אומר: "ערי קדשך היו מדבר" (ישעיהו סד, ט), וקורע. ירושלים בחורבנה, אומר: "ציון מדבר היתה ירושלים שממה" (שם), וקורע. בית המקדש בחורבנו, אומר: "בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך אבותינו היה לשריפת אש וכל מחמדינו היה לחורבה" (שם י'), וקורע... אחד השומע ואחד הרואה, כיון שהגיע לצופים קורע. וקורע על מקדש בפני עצמו, ועל ירושלים בפני עצמה.²

על כמה תנאים מסופר (ספרי דברים פיסקא מג; מכות כד ע"א-ע"ב; איכה רבה ה, יח) שהיו עולים לירושלים לאחר החורבן, "הגיעו לצופים קרעו בגדיהם".

ב. היכן מקום צופים?

היכן הוא מקום צופים? בערוך (ערך צף, א) כתב: "צופים - מקום שהיה על שערי ירושלים ושמה היה בו מקום לצופים". כך כתב גם רש"י (פסחים מט ע"א): "אם עבר צופים - שם כפר שיכול לראות בית המקדש משם".³

תוספות (מט ע"א ד"ה אם עבר; ברכות מט ע"ב ד"ה אם עבר) הקשו על שיטת רש"י, שאם כדבריו, היה צריך להיות כתוב "וכמדתה לכל רוח", כמו שנאמר (פסחים צג ע"ב) בנוגע לנמצא בדרך רחוקה, שאינו עושה פסח ראשון: "איזו היא דרך רחוקה? מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח". מודיעים זו נקודת יישוב מסוימת, על פיה נקבע מה היא דרך רחוקה בקו הרדיוס שסביבות ירושלים. כל מי שנמצא במרחק הליכה שהוא יותר מחמישה עשר מיל, עליו לעשות פסח שני.⁴ כך גם בנוגע

1 כדברי הרמב"ם ביחס למטיל מים פסק גם בשולחן ערוך או"ח סי' ג, ז. הרמ"א הוסיף שצופים זהו מקום שיכולים לראות ממנו את הר הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראות.

2 כך פסק הרמב"ם בהל' תעניות ה, טז, ובקצרה גם בהל' אבל ט, ב, י; טור ושו"ע או"ח סי' תקסא, א-ג ובמשנה ברורה שם, ובקצרה שו"ע יו"ד סי' שמ, לח.

3 כך כתב רש"י גם בברכות מט ע"ב; סא ע"ב; פסחים פא ע"ב.

4 ראה: הרב הראל דביר, "דרך רחוקה - הגדרתה ויישומה בזמננו", מעלין בקדש, לה, עמ' 184-165; ובספרו: פסח לה, עמ' מח-עז.

לצופים. לפי תוספות, צופים איננו נקודת ציון מסוימת, אלא נקודת ציון כללית. כל נקודה בסביבות ירושלים שממנה ניתן לראות את ירושלים, זהו צופים.⁵ מקום קרוב מאוד שיש לפניו מסתור, לא ייקרא צופים, מאחר שלא ניתן לראות משם את הר הבית, בו בזמן שמקום רחוק יותר ייקרא צופים אם יהיה ניתן לראות ממנו את הר הבית. לפי התוספות על מודיעים אמרו "וכמדתה לכל רוח" מפני שמודיעים מגדירה מרחק הליכה מסוים קבוע מירושלים הנמדד בזמן, ואילו "צופים" זוהי נקודת ראייה משתנה על פי תנאי השטח (הר או מבנה מסתיר), האקלים (ערפל, ענן), ומאדם לאדם, תלוי בטיב ראייתו האישית.

התוספות יום טוב (פסחים ג, ח) הוסיף שהשם צופים מורה על כך שמדובר על ראייה, ולכן מכל מקום שרואים ממנו את הר הבית, זהו צופים. בו בזמן שהשם מודיעים איננו מורה דבר שקשור למהות העניין, ולכן שם הוצרכו לומר "וכמדתה לכל רוח". לפי התוספות יום טוב הראיה שהביאו התוספות (מט ע"א ד"ה אם עבר) מהתוספתא (פסחים ג, ח) "איזהו צופים? הרואה ואינו מפסיק" איננה באה לשלול אפשרות שהיה גם מקום הנקרא כך. הוא ציין שגם שבמשנה (שקלים ז, ד) ובגמרא (קידושין נה ע"א) מצינו דבר דומה: "בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר, וכמידתה לכל רוח, זכרים עולות, נקבות זכחי שלמים". שם מדובר על זמן מרחק הליכה של בהמה מירושלים. גם שם זהו זמן מרחק הליכה שיש בו מידת זמן קבועה.⁶ יוצא אם כן, שתנאים משתנים כמו תנאי השטח, האקלים וראיית האדם, וללא מידת מרחק קבועה, הוא "צופים". את שיטת רש"י נסביר שאותו כפר צופים נקרא כך, מאחר שהוא קרוב מאוד לירושלים, וכל אדם בעל ראייה סבירה יכול לראות משם את הר הבית.

הראי"ה קוק (טוב רואי, פסחים מט ע"א) הסביר את רש"י בדומה לתוספות. צופים זהו אכן שם של כפר או מקום מסוים, והוא נקרא כך מאחר שממנו ניתן לראות את הר הבית. ומכאן יש ללמוד על כל מקום אחר בסביבות ירושלים שממנו ניתן לראות את הר הבית, שאותם דינים שהובאו לעיל יחולו גם בו. לא ניתן לומר כאן "וכמידתה לכל רוח" מפני שאין כאן שום מידה קבועה, מאחר שהדבר תלוי בגורמים משתנים - תנאי השטח, האקלים וטיב הראייה. ההבדל על פי זה בין רש"י לבין תוספות הוא שלפי רש"י יש מקום הנקרא "צופים", וממנו ניתן ללמוד על כל מקום הדומה לו, ואילו תוספות הבינו שאין מדובר כלל על שמו של מקום מסוים, אלא כל נקודה

5 ראשונים נוספים (פסחים מט ע"א) סוברים כתוס': הר"ן, רבינו דוד, מהר"ם חלואה, תוס' שאנץ, ותוספות רבנו פרץ, תוס' רא"ש, תוס' ר' יהודה החסיד, המאירי ברכות מט ע"ב.

6 באופן דומה כתב גם השפת אמת, פסחים מט ע"א. ראה גם: ראש יוסף, ברכות מט ע"ב.

שממנה ניתן לראות את ירושלים נקראת צופים. לרש"י זהו שם עצם פרטי המלמד על הכלל, ואילו לתוס' זהו שם עצם כללי בלבד.

נוסיף עוד על ההנחה הבסיסית של התוספות. אכן, באשר לפטור מקרבן פסח של הנמצא בדרך רחוקה ממודיעים החוצה, נאמר "וכמדתה לכל רוח", אך מצינו עניין נוסף שבו מודיעים היא קו הגבול, וגם שם הכוונה היא לכל רוח, אף שלא כתוב במפורש. המשנה (חגיגה ג, ה) דנה ביחס לטהרת כלים אצל הקדרים בעת העלייה לרגל:

מן המודיעים ולפנים, נאמנים על כלי חרס, מן המודיעים ולחוץ אין נאמנים. כיצד? הקדר שהוא מוכר הקדירות, נכנס לפנים מן המודיעים, הוא הקדר, הוא הקדירות, והן הלוקחים, נאמן. יצא, אינו נאמן.

התוספות יום טוב (חגיגה שם) שאל מדוע לא נאמר כאן "וכמדתה לכל רוח", כמו שנאמר ביחס לפסח שני? ותירץ שרק בדרך זו העולה לירושלים ממודיעים, היו מצויים מוכרי קדירות, ולכן לא נאמר ו"כמדתו לכל רוח". אך אין הכרח לקבל תירוץ זה, מאחר שאם בנוגע לפסח שני נאמר "וכמדתה לכל רוח" משמע שהיו באים לירושלים מכל הרוחות, ולכל העולים היה צורך בקדירות, סביר שמכל המקומות שעלו מהם היו מוכרי קדירות. נוסף על כך, ייתכן שהמשנה והברייתא השתמשו בביטויים שונים להגדרת אותו עניין: "עבר צופים", "מן הצופים ולפנים", וכן "מן המודיעים ולפנים... מן המודיעים ולחוץ", וכן "מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח".

אמנם, לדברי הבית יוסף (טור או"ח סי' תקסא, ב), גם אם רואים את המקדש או ירושלים לפני צופים, אין זה נחשב לראייה, מפני שזה מרחק גדול, ורק כשמגיע לצופים נחשב לראייה. לפי דבריו, כך הדין ברואה ערי יהודה, שאינו קורע עליהן עד שיהיו כשיעור שמצופים לירושלים. מדבריו משמע שצופים זוהי אכן נקודת ציון מסוימת הסמוכה לירושלים, וכשיטת רש"י, וממנה יש ללמוד לכל נקודה במרחק שווה בסביבות ירושלים, שממנה וכלפי ירושלים, אם רואים - יש לקרוע, ומחוצה לה - אין לקרוע, גם אם רואים את ירושלים. יסוד לסברה זו נמצא בשיטה מקובצת (ברכות סא ע"ב):

רואה, והוא מן הצופים ולחוץ, כגון הר גבוה ותלול שאפשר לראות משם, או מן הצופים ולפנים ואינו רואה, לא.

הב"ח שם חלק על הבית יוסף, ולפי דבריו גם אם רואה במרחק גדול מירושלים עוד

לפני צופים, יכול לקרוע, אם כי יכול להמתין מלקרוע עד צופים, וכשהגיע לצופים - חייב לקרוע.⁷

יש אם כן הבדל מהותי בין שיטות רש"י ותוספות לבין שיטת הבית יוסף. לרש"י ולתוספות מדובר על נקודות ציון, שמשם רואים בפועל את ירושלים, בין אם צופים זהו שם מקום המלמד על הכלל (שיטת רש"י), בין אם זהו שם מקום כללי בלבד (שיטת תוספות). לשיטת הבית יוסף, צופים זהו שם מקום שרק בתוך הרדיוס שלו קורעים אם רואים, ומחוץ לנקודת רדיוס זו גם אם רואים אין קורעים. ייתכן שהם חולקים בשאלה אם הקריעה היא תוצאה של הראייה (רש"י ותוספות), או שהקריעה היא דבר שעומד בפני עצמו, אלא שיש לקרוע רק מאותה נקודה הנקראת צופים ולא מחוצה לה (בית יוסף).

מבחינה מעשית כתב הראי"ה קוק (שו"ת אורח משפט סי' קלז): "ובענין מקום הצופים, חושבים בכל מקום לפי מידת הראייה, כל חד וחד לפי ראייתו, ולא שייך לקבוע על זה מקומות מיוחדים".⁸

ג. מירושלים עד הצופים

מה פשרן של אותן הלכות הנוהגות בין צופים לירושלים? רבינו חננאל (פסחים נ ע"א) כתב: "עד הצופים, מירושלים הוא חשוב". רבינו דוד כתב באופן דומה (פסחים מט ע"א): "לפנים מן הצופים שהוא מכלל העיר". מה המשמעות לכך שעד הצופים "מירושלים הוא חשוב" או "שהוא מכלל העיר"?

הצפנת פענח (רמב"ם הל' תעניות ה, טז) כתב: "וסבירה ליה דאזירה נתקדש, אך לא הקרקע". האוויר שבסביבות ירושלים מהצופים נתקדש, אך לא המקום. דבריו דורשים עדיין הסבר מעמיק יותר, וייתכן שעניין זה נלמד מהלכה דומה שהייתה נוהגת במשכן שילה.⁹ במשנה (זבחים יד, ו-ח; זבחים קיב ע"ב) נאמר:

באו לשילה, נאסרו הבמות, ולא היתה שם תקרה אלא בית אבנים ויריעות מלמעלן, והיא היתה מנוחה - קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים,

7 בירור נרחב בדברי הבית יוסף והבית חדש, ראה: הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה או"ח, ג, סימן פה; הרב יצחק אריאלי, עינים למשפט, מכות כד ע"ב. הרב משה נחום שפירא, הר הקדש, ג, עמ' יא-טז, נו-סג, רח-רכח, של.

8 ראה גם: הראי"ה קוק, מצוות ראייה, עמ' כב-כג. עוד בענין זה, ראה: הרב עזריה אריאל, שערי היכל - פסחים, מערכה מו; הרב הראל דביר (לעיל הערה 4).

9 הצפנת פענח מזכיר את משכן שילה בהמשך דבריו שם. ועיין עוד בדבריו בהשמטות להל' תענית ה, טז עמ' קיב, א.

וקדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה. באו לנוב וגבעון, הותרו הבמות - קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, וקדשים קלים ומעשר שני בכל ערי ישראל. באו לירושלים, נאסרו הבמות, ולא היה להן היתר, והיא היתה נחלה - קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, וקדשים קלים ומעשר שני לפני מן החומה.

כך גם במשנה (מגילה א, יא; מגילה ט ע"ב):

...שבשילה אוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה.

בהמשך הסוגיה בגמרא (זבחים קיח ע"ב) נאמר:

תנא, רואה שאמרו, כל שהוא רואה ואין דבר מפסיק בינו לבינו. אמר ליה ר' שמעון בן אליקים לר' אלעזר: אסברא לך, כגון בי כנישתא דמעון.¹⁰

גבול אכילת קדשים קלים ומעשר שני בשילה היה כל מקום בסביבות שילה שממנו ראו את המשכן או את שילה העיר (ירושלמי מגילה א, יב). המושג "כל הרואה" דומה מאוד ל"צופים".¹¹ אלא ש"כל הרואה" הוא איננו שם של מקום מסוים, אלא כל מקום שבו אדם רואה את שילה. חומתה הדמיונית של שילה היא שדה הראייה שמסביב לה.¹² קדושתה של שילה היא קדושת המקום. "לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שמי שם בראשונה" (ירמיהו ז, יב). לא הבית, המשכן, שנמצא שם, הוא שהעניק את הקדושה למקום, אלא המקום עצמו שנבחר לכך, ולכן אופפת קדושה את כל שדה הראייה שסביב לו. בשילה יש קדושת קרקע בכל שטח הראייה שסביב לה.

בירושלים, הקדושה בדרגה גבוהה יותר, במקום המקדש ובבית שבו. כך אמר שלמה: "בנה בניתי בית זבול לך, מכון לשבתך עולמים" (מלכים א ח, יג), וכדברי הרמב"ם (הל' בית הבחירה א, ג): "ואין שם בית לדורי דורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה נאמר: 'ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלוקים וזה מזבח לעולה לישראל' (דברי הימים א כב, א).". כך הסביר זאת הרמ"מ מלובביץ' (חידושים וביאורים בהלכות בית הבחירה, עמ' כג):

10 גדר "כל הרואה", ראה: זאב ח' ארליך, קובץ שומרון ובנימין, עמ' 107-113.

11 על ההשוואה ביניהם ראה גם: הרב שמואל וואזנר, שו"ת שבט הלוי, א, סי' יט.

12 רבנו גרשום (תמורה כא ע"ב) כתב שבשילה לא הייתה חומה כלל, אך מהתוס' (שבועות טו ע"ב ד"ה דקדשה) משמע שהייתה חומה לשילה, אלא שהיא לא התקדשה.

הבחירה בשילה היא כדי שיהיה מיוחד מקום להקרבה, הרי מספיק לזה שהבחירה היא בהמקום [של הבית, אבל לא בהבית שנבנה עליו]. מה שאין כן בירושלים, זוהי בחירה מצד עצמו [כלי הטעם המגביל] בהענין, לכן היא כוללת הן את המקום של הבית הן את הבית עצמו.

ושם עוד (עמ' קכה):

בבית שלישי תהיה נצחיותו לא רק במקום המקדש [כבמקדש ראשון ושני], אלא גם הבנין עצמו יהיה לו קיום נצחי, מאחר והקב"ה עצמו יבנהו, כמו שנאמר "מקדש ה' כוננו ידיך" (שמות טו, יז) וככתוב בזהר שמקדש שלישי ייבנה "על ידא דקוב"ה [ולכן] יהא קימין לדרי דרין".

קדושת המקום של ירושלים מצומצמת יותר, עד החומה הממשית המקיפה את בית המקדש עצמו, מאחר שהבית עצמו הוא מרכז העניין. יחד עם זאת, קיימת קדושה באוויר ולא בקרקע (כדברי הצפנת פענח), מכל מקום שבו צופים על המקדש וירושלים. צפייה היא ראייה מעמיקה יותר.¹³ בדברים הקשורים לצניעות וקלות ראש, תיקנו חכמים ממד של קדושה וזהירות בכל התחום שבו רואים את המקום. כך גם ביחס למוציא בטעות בשר קודשים מחוץ לירושלים. אכן, מדאורייתא שורף בכל מקום שנזכר, אלא שאם לא עבר צופים, אם לא יצא מקדושת האוויר שסביב ירושלים, תיקנו חכמים שיחזור וישורף לפני הבירה, ורק אם עבר צופים, לא הטריחוהו חכמים לחזור.

על כל הרוואה שבשילה, על החומה שסביב למקדש בירושלים, ועל השילוב ביניהם בבית המקדש האחרון, כתב הרב יעקב משה חרל"פ (מי מרום - בראשית, עמ' שכג [וכן עמ' רצה-רצו]):

משכן שילה נבנה בחלקו של יוסף, והיה מותר לאכול בה קדשים קלים בכל

13 מצינו "צופים" גם אצל אברהם ויצחק בהליכתם לעקידה. כך נאמר בפרקי דר' אליעזר פרק ל וילקוט שמעוני פר' וירא רמז צט: "כיון שהגיעו ביום השלישי לצופים, נתנו עיניהם וראו את המקום מרחוק". גם אצל בלעם נאמר ביחס למחנה ישראל: "ויקחהו שדה צופים אל ראש הפסגה" (במדבר כג, יד). בגמרא (שבת לא ע"א) אמר רבא שבשעה שמכניסים אדם לדין שואלים אותו כמה שאלות, ואחת מהן היא: "ציפית לישועה". גם בתפילת עמידה אומרים: "כי לישועתך קוינו ומצפים לישועה". צפייה היא עשייה. יש בה הרבה תשומת לב, ערנות ואחריות גדולה, כמו צופה העומד על המשמר ובוהן כל העת מה קורה סביבו, על אף שלא ניכר שהשתנה משהו (יחזקאל לג, ו). ראה: הראי"ה קוק, אורות הקדש, ג, עמ' שנג; עולת ראייה, א, עמ' רעט-רפ; מאמרי הראייה, עמ' 257.

הרואה, לפי שלא זן עיניו מן העבירה, ואילו בבית עולמים אין קדשים קלים נאכלים אלא בכל העיר. יוסף מוכן היה להסדר של משכן שילה שהגילוי בו מצומצם, אבל מתפשט הוא בכל הרואה, ואילו יהודה רצה בגילוי הגדול של בית עולמים, אפילו אם לא תהיה לו התפשטות בכל הרואה מעבר למחיצות העיר... ואולם לעתיד לבוא, כשיתקיים האמור בנבואה שהקב"ה יקח את עץ יהודה ועץ יוסף ויעשם לעץ אחד והיו לאחדים (יחזקאל לז), תהיה גם בבית עולמים בחינת כל הרואה ויותר מזה, ולכן עתידה ירושלים להתפשט עד שערי דמשק (ספרי דברים א), ויהיו קדשים קלים נאכלים עד שם.

המקור להתפשטות ירושלים עד דמשק נזכר במדרש (שיר השירים רבה, פרשה ז) בהקשר לפסוק שבו נזכרת גם כן פעולת הצפייה:

"צופה פני דמשק" (שיר השירים ז, ג), אמר ר' יוחנן: עתידה ירושלים שתהא מגעת עד שערי דמשק שנאמר: "משא דבר ה' בארץ חדרך" (זכריה ט, א). מהו חדרך? ... רבי יהודה אמר, מקום הוא שנקרא חדרך, אמר לו ר' יוסי בן דורמסקית: העבודה שאני מדמשק ויש שם מקום ששמו חדרך.

ההלכות האמורות בשטח האוויר שבין צופים לבין ירושלים נלמדות ממה שהיה בשלב המנוחה בשילה, וממה שיהיה לעתיד בהיקף ובעוצמה גדולה יותר בנחלה הקבועה והנצחית של עם ישראל בהר, ובבית המקדש. "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך, מכוון לשבתך פעלת ה', מקדש ה' כוננו ידיך" (שמות טו, יז).